

A kiscsőszi Pajtafesztiváltól a kiscsőszi Hunyor Népfőiskoláig

Mátyus Aliz beszélgetése Kovács Norberttel

Mátyus Aliz: Kiscsősön, Kovács Norbert háza táján az az érzés járja át az embert, mint amit még én megérezhettem a nyolcvanas években a kiskunsági tanyámon. A ház, amiben a család lakik, a pár hónapos ikrekkel, sütés-főzés közben – hiszen a falu búcsúját megelőző napra sikerült meghívást kapnunk egy beszélgetésre Uracs Mariannával, a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém megyei irodájának vezetőjével –, az élet telített pillanatait segíti átélni. Kovács Norbert pedig szóba hoz mindent, ami Kiscsősön érdekes, ami a munkájához, a nevéhez kötődik. Történetek, folyamatok, egy ember évtizedei egy faluban, amihez anyai rokonsága révén kötődik.

Kovács Norbert: Kiscsős régen egy 500 lélek közeli nagyságú falu volt, ami gazdálkodásból élt. A nevét arról kapta, hogy csőszők, őrzők lakták, emberek, akik a környék gazdáinak a terményeit, földjeit, szőlőket, egyebet és állatokat őriztek. Kisebb gazdaságok is voltak, de nem volt túl sok tehetős ember a településen. A környéken, Nagypiriten például, sokkal nagyobb gazda-

ságok voltak, itt inkább kisebbek. A falu elrendezése is jellemzően ilyen, ennek alapján alakult ki. Egy egyutcás faluról van szó, két kis oldalnyúlvánnyal. Ebben az egy utcában olyan típusú házak épültek annak idején, ahol három család is élhetett egymás mögött. Szerény életkörülmények között, egy udvarban két vagy három család élt. És ezek a családok alkották a faluközösséget. A falu néhány gazdagabb családja a térségben nem számított gazdagnak, de mondjuk, Kiscsősön igen. Egy

ilyen házban lakunk mi is, amelyet a '910-es években épített egy család. Én a leszármazottaktól vásároltam annak idején. Ez egy gazdaház volt. A tulajdonos a földhivatalnál dolgozott, mérnökember volt, az édesapja az átkosban kuláknak számított, mindent elvették és a tsz-be vették be. Ez egy olyan ház volt, aminek a végében egy 60 tehenes istálló állt. Azért nincs meg, mert a teheneiket, amikor elvitték a tsz-be, ahol 5-600 tehén összejött, és nem fért el, visszahozták ide, de már, mint téesz-teheneket. Éjszakára a legelőről ide hajtották őket, mint a tsz teheneit, és akkor, a gazda néhány alkalom után összehívta az ismerősöket, és lebontották az istállót egy kihajtás után. Tudomásom szerint, ezért börtönbe is került. Nem volt egyszerű élete ennek a családnak.

A ház az átlagosnál magasabb építésű, tágas épület. A többi parasztház alacsony mennyezetes, viszonylag szűk lakótérrel és nagyobb gazdasági térrel. Általában egy vagy két lakószoba az utca felől, mögötte egy kis konyha, aztán már a nyári konyha, illetve az állatoknak az előkészítő, takarmány-

Szent Imre-napi búcsú

tároló részek, és utána az istállók. Hátral keresztpajta, mint ahogy az általában a parasztházaknál jellemző. Ezek közül még több megtalálható a faluban. Erre a pajtahangulatra épült egyébként az első rendezvényünk, a Kiscsőszi Pajtafesztivál, amely 13 alkalommal került eddig megrendezésre, és egy népművészeti rendezvény.

M. A.: *Kiscsőszi pajtái nevet adtak a fesztiválnak, ami szép múltat tekint vissza. És a családod kiscsőszi előzményeiről mit lehet tudni?*

K. N.: Az anyai családom itt él Kiscsőszen. Az apai Kertán élt. Apám Szlovákiából került vissza-telepítésre a családjával, Svodov (Szódó) nevű, Zselíz melletti kis településrészen laktak, onnét telepítették őket Kertára. És akkor, a közeli két településről összeházasodtak anyukámmal, gondolom, valamelyik bálban. Akkor jellemző volt, hogy búcsúkor két bált is rendeztek, egyet vasárnap, egyet hétfőn. És édesapám igen jó táncos volt, anyukám meg szeretett táncolni. Apám az üvegyárban dolgozott Ajkán, anyukám kereskedő volt. Az anyai család itt él Kiscsőszen, édesanyám ide visszaköltözött. Én Ajkán nőttem fel, ott éltünk a munkahelyük miatt. Édesapám halála után anyukám

is visszaköltözött. Én már előbb visszavágytam. Egy időben kocsmát is működtettünk Kiscsőszen, a rendszerváltás után. Az első családi vállalkozás az volt. Volt egy újrakezdési kölcsön, valami ilyesmi, amit a család fölvelt, és ebből kibéreltük a kiscsőszi kocsmát és ABC-t. És persze csődbe mentünk, mert a legnagyobb létszámszuhanás abban az időszakban következett be Kiscsőszen. A fiatalok a nagy szabadság meg a szép jövő reményében mind-mind elvándoroltak, elköltöztek a faluból, és nem lehetett fenntartani nyereségesen ezeket az intézményeket. Most se lehet egyébként.

A kiscsőszi visszakalandozás úgy alakult, hogy én az Ajka-Padragkút Táncegyüttes vezetőjeként minden évben kerestem egy olyan helyszínt, ahova elvihettem egy jó, falusi hangulatú felkészítő táborra a táncosaimat. A következő évad táncait tanultuk be, egy egyhetes intenzív tánc tábor volt, mindig is. Ennek a fő helyszíne más településeken volt az előző időszakban. Az adott évben, amikor idekerültünk, akkor se Kiscsőszi lett volna a fő helyszín, hanem Iszkáz, mert ott van egy nagyon szép kis kastély, amely abban az

időben még lakható állapotban volt, és azt néha ki is adták. Mivel mi Iszkázra minden évben jöttünk szerepelni – komoly fellépti díjért –, ezért fölajánlottam az akkori iszkázi polgármesternek, hogy csináljunk egy bartert, hogy eljövünk hozzájuk egy táborra, ne kérjenek bérleti díjat a kastélyért, viszont mi meg nem kérünk majd tiszteletdíjat a műsorért. Ő bele is egyezett, így készültünk a táborra, majd két nappal a tábor előtt kiderült, hogy a képviselő-testület nem egyezett bele ebbe a mi kétszemélyes megegyezésünkbe. Tehát ők nem támogatták ezt az ötletet, de a polgármester, mert nem mert engem ezzel felhívni, csak amikor már én jelentkeztem, akkor közölte, hogy hát megvan a személyenkénti szállásdíja a helynek. Ez egy matracos szállás volt, egy darab fürdővel, nagyon magas díjat kért volna érte az iszkázi önkormányzat, amit ki se tudtunk volna fizetni, meg már csak azért se akartuk kifizetni. És akkor, mivel éppen Iszkázon jártam, átugrottam rokonlátogatóba, látom, hogy két házra is ki van téve a napraforgó, a falusi turistaház minősítés. Csak megkérdezem, hogy ki lehet-e ezeket a házakat bérelni. Mind a kettőt kibéreltük, mi voltunk az első bérlői ezeknek a házaknak. Két éve ki volt rájuk téve a tábla, de mi béreltük őket először. A házakat kibéreltük, a faluházat pedig elkértük a polgármestertől. Főztünk magunkra, eltöltöttük a hetet, nagyon jól éreztük magunkat. Bennem fölerősödtek a régi gyerekkori, ifjúságkori élmények, azok a gyönyörű emlékek, a mezei világ, az erdei világ, a gombaszedés, a családi munkálkodás, a kukorica kapálás, fattyazás, krumpliszedés, egyebek, ezekben minékünk részt kellett venni gyerekként. Ezek az élmények hozták, hogy mivel régóta terveztem, hogy rendezek egy programot, ami a népzene népszerűsítésére szolgál, ami a népzene népszerűsítésére szolgál, ami a népzene népszerűsítésére szolgál.

nak a saját, természetes közegében zajlik, megpróbáltuk, meghirdettük az első pajtafesztivált. A falu is beleegyezett, a polgármester is beleegyezett, hogy próbálkozzunk meg ezzel. A kiadó háznak az udvarán meg az egyik háznak az udvarán volt egy szép pajta, azt elkértük, hogy akkor ott legyenek a koncertek. Nyertünk az NKA-tól 150 ezer forintot, és akkor mi abból megrendeztük az első hatalmas pajtafesztiválunkat. Most volt a tizenharmadik fesztivál, az első 2003-ban volt.

M. A.: *Hogy néz ki egy ilyen pajtafesztivál?*

K. N.: Az eredeti célja, hogy a népi, a népzenei, a táncos kultúrát vigyük vissza a faluba. Én is városban éltem, ott tanultam meg táncolni egy művelődési házi, profi környezetben, táncteremben, kocka falak között. Szerettem volna egy kicsit élményszerűbbé tenni ezt a kultúrát. Baráti zenekarokat hívtunk. A Csík zenekart annak idején, akik még azért nem voltak ekkora sztárok. Mi nagyon sokat dolgoztunk velük. Én rendezvényszervező voltam, a Művészetek Völgyében, itt, ott, amott. Hívtam, akiket ismertem, akikkel kapcsolatom volt. Szalonnáékat, és nem is tudom, még kiket si-

került annak idején megfűzni. Jó néhány zenekart. Kovács Gézáékat, az egykori Timbura zenekart. Több banda is eljött. Ennél a háznál is voltunk a diófa alatt, a pajta előtti kis kertben. Nagynénémnek van egy szép háza, ott is a diófa alatt egy kis sarokrészt berendeztünk deszkapadokkal, és akkor le lehetett ülni zenét hallgatni. És aztán esténként mindig táncházak voltak. És ez azóta is így megy, csak most már egy kicsit nagyobb a közönség, de kordában lehet tartani. Úgyhogy koncertek vannak, táncestek. Több helyszínen. Van egy nagyobb színpadunk, ami már egy profi, esti gálát is be tud fogadni. Annyi a törekvésünk, hogy nem nagyon akarunk kikalandozni a műfajból, tehát megmaradunk a népi világban ezzel a fesztivállal. És mivel a mi főtevékenységünk is ez, így az összes többi programunk is most már főleg erre épül.

M. A.: *És miben fogható meg az összes többi program?*

K. N.: Az elmúlt tizenegypár évben kialakult egy olyan társadalmi kapcsolatrendszerünk, ami szükségessé tette, hogy mással is foglalkozzunk, ne csak népművészettel. Bekapcsolódtunk a vidékfejlesztés programjaiba, mert az

nekünk is létszükséglet. Részben, hogy pályázati pénzekhez jussunk, részben, hogy kapcsolatokat teremtsünk más területekkel, akár a gazdaság szereplőivel, helyi termelőkkel, gazdálkodókkal, és a civil szervezetekkel, önkormányzatokkal, egyebekkel. Tartunk ilyen programokat is, mint pályázati felkészítő. Vagy valamihez kötődő ismeretterjesztő foglalkozásokat, előadásokat. A veszprémi civilházból jönnek hozzánk előadni a Meleg Tamásék. A kulturális közfoglalkoztatás bevezetése változtatott a dolgainkban, tartottunk egy találkozót egy fél évvel ezelőtt, most nemrég pedig kötöttünk egy 14 oldalú megállapodást egy településcsoport vezetőségével, több falu önkormányzata dolgozik egy 15-20 éves távlati programon. A nevét nem mi találtuk ki, Szeretetalu a címe a programnak, de érthető, hogy miért. Az emberek egy kicsit elhidegültek egymástól. Újra kell építeni a helyi közösségeket, nemcsak a családokat, hanem az emberek viszonyait is alakítani a falvakban. Ez nekünk is egy fő tevékenységi területünk. A szeretetalu programban mi csatlakozóként vagyunk benne. Én mindenhez szeretek csatlakozni, ami előre mutat. Egyelőre azt látjuk, hogy van egy tapasztalt pályázati szervezet, amelyiknek van egy vezetése, akik ide akarják hozni a tudásukat. Talán még az is benne van, hogy nekik ez egy megélhetési történet. Nekünk, ha sikerül kivenni azt a részt belőle, ami itt maradhat, akkor megérte, ha nem sikerül, akkor egy próbálkozás volt, tapasztalattal, akkor is érdemes volt megpróbálni. A legnagyobb hozadéka, hogy 14 falu, végre aláírt valamit. Már ez is egy együttműködés. A jövőn múlik, lesz-e benne továbbfejlődés.

M. A.: *Mit tudhatunk a művészet oktatásokról?*

K. N.: Van az egyesületünknek egy saját fenntartású művészeti

Kiscsős, pajtafesztivál

iskolája 13 telephellyel. Devecser a művészeti iskolánk székhelye. Ott van egy általános iskolai korosztályú csoport, a másik, ami még nagyobbak számít, az Jánosháza. Tehát ez a két kisváros a terepünk, az összes többi az ilyen kis falvakban van, mint Kiscsász. Tehát, néhány száz lelkes falvakban. Iskolákkal szerződünk, és ott az intézményen belül tartjuk, általában a délutáni időszakban a tanórákat. Erre vannak pedagógusaink, akik utaznak. Tehát nem a gyerekek jönnek hozzánk, hanem a pedagógusok utaznak.

M. A.: És ez egy mekkora pedagógushálózat?

K. N.: Nem vagyunk sokan. Az igazgató mellett van két főállású pedagógus és két részmunkaidős. Tehát négy kolléga. Nem vagyunk sokan, 235 gyerekről van szó összességében. Én a fenntartó képviselője vagyok, szakmai háttérmentor. Egy szakmailag és gazdálkodásilag önálló intézményről van szó, az egyesületünk a fenntartója. A feleségem néptánc pedagógus, ő ugyan most GYES-en van, de ebben az intézményben ő is részt vesz, a csöglei és a kertai gyerekeket körülbelül tíz éve tanítgatja, segítségével. Van egy kis személyes kötődésünk ezekhez a helyekhez már. A kis alkalmazottunk, Máté is az ő táncos tanítványa volt. És most már van táncművészjelölt tanítványunk is. A kertai iskolából került a Táncművészeti Főiskolára tanítvány. Van már ilyen eredmény is. De a feleségem – egy hosszabb történet szerint – nem csak Kertán és Csöglén, hanem Tüskeváron és Káptalanfán is tanított. Mert nekünk volt egy másik művészeti iskolánk, amit elkommunizáltak tőlünk. Két egyesület van, aminek itt van székhelye. Egy régi, ajkai egyesület, az APTE Művészeti Egyesület (Ajka-Padragkút Táncegyüttes) és van az Élő Forrás Hagyományörző. És mi alapítottunk

Diófa-koncert

egy egyesületet, hogy támogassa ezt az együttést. Aztán jött a várossal való zsörtölődés, önkormányzat, polgármester, alpolgármester, vádaskodások... És akkor én ebből, mint művészeti vezető, és az egyesület tagságának a nagy része is, kiváltunk. Egy darabig még működünk ott Padragkúton, Ajka mellett, és ott megalakítottunk egy művészeti iskolát. Az volt az első. APTE Alapfokú Művészeti Iskola. És az egy nagyon szépen működő iskola volt, 400 tanítvánnyal. Ajka térsége és ugyanez a környék, akkor is már Csögle, Kerta, de erősebb bázissal Ajkán. Nagyon szépen működött egy közel 200 fős ajkai tanítványi kör. És aztán jött újra a polgármesteri ráhatás, kezdték feszegetni, hogy mennyi lesz a bérleti díjunk az iskoláknál, és akkor oda jutottunk, hogy fenntarthatatlanná vált volna az ajkai működésünk. Összeszerződünk Magyarpolánnyal, mert Magyarpolányban volt egy másik művészeti iskola, ahol nem volt néptáncos képzés, képzőművészet volt meg dráma. Nem tudom, akkor még szerintem nem volt ott Komáromi Sanyi, de aztán később ő is Magyarpolányban dolgozott. És az a lényeg, összeszerződünk ezzel az

intézménnyel. Úgyhogy az önkormányzat lett a fenntartó, mert az önkormányzat, mint kisebbségi önkormányzatot is működtető, kapott még a sváb kultúra tanításáért is egy kiegészítő normatívát, amit nagyon korrekt módon oda is tettek az iskolához, és egy szép, virágzó pár év volt, amíg nem jött a KLIK. Mert ugye, ott mi is, a szerződésben, mint háttéregyesület, meg mint előző intézményfenntartók kaptunk jogosítványokat, tehát a szakmai háttérrel mi adhattuk. A KLIK elvette az épületeinket, amit a nagybátyám épített. Hagyományos, gyönyörű ház, az egykori megyei Közművelődési Intézettel terveztük, építettük, annak idején. A 20 éves működési stratégiának mi írtuk meg a főbb pontjait. Nagyon sokat dolgoztunk benne. Mivel hagyományos építési módszerek kellettek, ezért a nagybátyám, mint régi vágású kőművesmester dolgozott rajta. Őt vonták be. Együtt terveztük meg a kovácsműhelyt, meg mindent. És akkor jött a KLIK, és következő nyáron bérleti díjért mehettünk volna be a táborba. Őt (Beára vonatkozik) nem rúgták ki, de rövid időn belül elviselhetlenné tették a légkört, úgyhogy fölmondott. Engem kihagytak tel-

jesen a tevékenységből, mivel én nem voltam alkalmazásban, mint pedagógus, hanem mint tanácsadó voltam az intézménynél. Így egyszer csak nem kellett menem. Tehát el se köszönhettem tulajdonképpen a kollégáimtól. És akkor két évig próbálkoztunk a KLIK vezetőjével megegyezni arról, hogy amit mi elkezdtünk, az hadd folytatódjon, mi adjuk hozzá ezután is a népviseleteket. Mert ugye, az iskolának nem volt semmije, az egyesületnek voltak viseletei, technikája, oktatási eszközei, módszertani anyagok, egyebek. Azt adtuk hozzá, de káposztafej-számlálás lett a vége. Tehát az volt, hogy mindegy, csak gyerek legyen, de nem kaptunk lehetőséget se a pályázásra, se a működésre. És akkor alapítottunk egy másik iskolát. Végigcsinálni: intézmény-megalakítás, az nem egy kis feladat. A gazdasági háttérét megteremteni, annak infrastrukturális háttérét. A papírmunka irtózatosan nagy. Szakemberhátter, vezető igazgatói képzettséggel, mindent összeszedni. Egy kőkemény, egyéves munka után végül is bejegyződött az új iskolánk. Nem könnyű egyébként most se működtetni. Most a magyarpolányi meg, zuhanórepülés. Amit egyszer fölépítettünk, az most... Ennyit tett egy kiskirálynak a néhány éves uralkodása a KLIK-nél. Egy többtíz éves munkát tett tönkre. De közben egy újnak a létrejötté is megvan, mert ugye, a mi iskolánk meg így működik, hál' istennek. Idevonzott néhány kollégát. Most azt nem tudjuk, hogy ők meddig maradnak, vagy bírják-e ezt a falusi légkört, mert nem mindenki bírja. Most a legújabbak, úgy érzem, hogy igen, tehát ők nagyon jól érzik magukat itt. Tehát nyitott meg előttünk azért lehetőségeket ez az új iskola. Egyrészt, nagyrészt nagyon jól működnek most a pályázataink, és azok a pluszmunkák, amit az

oktatáson kívül tudunk beletenni, nyári táborok, tematikus programok, kirándulások, múzeumlátogatások, egyebek, ezek rettentő sokat jelentenek a gyerekeknek. De olyat is csináltunk, hogy most elvittük a Fővárosi Nagycirkuszba a gyerekeinket, és megnézték a Lúdas Matyi cirkuszi formáját. Ezek hátrányos helyzetű gyerekek, a legtöbbje Devecserig se jut el, nemhogy Budapestre. Óriási élmény volt nekik.

M. A.: *Most nagyjából látszik a kiscsőszi és környékbeli helyzet. Rengeteg a tapasztalatod, hosszú itt az előéleted, volt vagy most is él sok kezdeményezésed. Tervezed a Hunyor népfőiskolát. Hogy és milyennek álmodod? Hogy gondolkodsz egy népfőiskoláról, aminek megvannak bizonyos előfeltételei. Milyen lehetőségek megvalósulását látod ebben a népfőiskolában – a mostani tudásod szerint?*

K. N.: Elsősorban az lesz a fontos talán, hogy ne nagyon kalandozzunk el a saját világunktól. Tehát, amit én hagyományalapú működésnek gondolok, az nem feltétlen azt jelenti, hogy mi egész nap csak néptáncolgatunk meg népdalokat énekelgetünk. De a tapasztalatunk az, hogy a helyi értékre vagy a helyi tudásra, vé-

gül is a hagyományra épülő programjaink a sikeresek, és a hozott dolgokra nem mindig vevő az itt élő ember. És nekünk itt az lesz a feladatunk, ha népfőiskolát csinálunk, hogy az itt élő emberek életkedvét javítsuk meg, életminőségét tegyük jobbá. Persze, tudásátadáson keresztül is, tehát, hogy legyenek műveltebbek az emberek. Ez alapkérdés. De ez nem elég. Itt az a feladatunk, hogy legyen olyan élet, olyan közösségi élet, együttélés, és nemcsak Kiscsősön, mert itt alig vagyunk, itt 70-80 emberről van szó, és a népfőiskola hatóköre ennél sokkal szélesebb kell, hogy legyen, tehát legyen egy olyan térségi együttélés, ami elmossa a mostani egymás ellen forduló világunkat, megszünteti a bizalmatlanságot, a távolságtartást. Olyan közegben vagyunk, ahol a pulzálás most kifele tart. Én szeretem ezt a pulzálás szót használni, mert tényleg ilyen a világ, hogy néha összeszívja egy mágneses erő, néha meg szétrobban magától, mert addig közelítünk, míg elkezdjük taszítani egymást. És most már egy kicsit összefelé kéne néznünk. Ezt kell elérni egy népfőiskolán keresztül. Én azt mondom, mi ezen az alapon fogunk tudni építkezni.

Táncmulatság a Pajtában

Néptánc és népzenei tábor

Van néhány olyan programelképzelésünk, amit megvalósítunk, független attól, hogy lesz-e Hunyor népfőiskola vagy nem. Elkezdjük végigjárni a bozóti falvakat. Bozótnak hívták azt a részt, ami Iszkáztól Celldömölkig tartott, ez a gazdálkodó rész, a Marcalnak az árterülete. Cserjés, rétes vidék volt, azért is az elnevezés, meg azért is, mert zárkózott népek voltak. Iszkáz még, Celldömölk már az a mezővárosi hangulat, polgári felfogás, de a kettő között ezek olyan népek voltak, hogy szerintem ide csak útlevéllal lehetett bejönni annak idején. Ezekbe a falvakba elkezdünk járkalni, és szeretnénk fényképeket készíteni a családokról, de úgy, hogy először beszélgetni, találkozgatni – van egypár jó kapcsolatunk már. Megörökíteni a házaikat, őket a ház előtt állva, benn az udvarban, őket magukat gyerekeikkel, nagyapával, aki még él. És egyrészt ők megkapják a fotókat, másrészt ez egy állapot dokumentáció. A jelen időszak lakossági felmérése lenne ez, és ezek az emberek így éltek, gazdálkodtak – egy rövid leírás minden családról, és hozzá, hogy

éppen most mivel foglalkoznak. De akár a felmenőikről is. Ez a munka lehet az alapja annak, hogy a kialakuló adatbázis eligazít bennünket, hogy végül is, kit érdemes megszólítani, ha mondjuk, akarunk szervezni egy kosárkötő szakkört. És arra is jó lesz, hogy elkezdjük visszahozni a falvak belső együttműködési rendjét, amiben meg tudtak élni az emberek régen. Ma, teszem azt, ha egy kiscsösz család karácsonyi ajándékot akar vásárolni, akkor elmegy a Tescóba karácsonyi ajándékot venni, és értéktelen ajándéknak valókkal tömködik tele a karácsonyfa alját. Miközben az én nagynénémnek a legnagyobb szüksége egy tojásszedő kosárra lenne, amit Kispiriten van egy asszony, aki meg tud kötni, csak hogy a nagynémem nem tud erről. És akkor a kispiriti asszony meg nem tudja eladni a kosarát, ezért jön a munkanélküli segély, a közmunka, ilyenekből próbál megélni. Ha mégis odavetődnék, hogy veszek egy kosarat, akkor a februári Auchan előtt veszem meg 8 ezerért, amit a kispiriti asszony 2500-ért megköt, sokkal jobb minőség-

ben. A kapcsolatokat kell újra éleszteni. A tudás az megmaradt nagyjából, megvan még azért. Sőt, pont talán az eldugottságnak köszönhetően még egy csomóan költöznek is erre felé, akik szintén hozzák az ilyen tudást. Ezeket az adottságokat próbáljuk felmérni. Most volt egy felnőtt néptánc csoport-alakulásunk, itt kapásból kiderült egy csomó ilyen érték. Például Budapestről jöttek Nagypiritre gazdálkodni, most kezdenek tejtermékkel foglalkozni, kecskéket tartanak, fejik őket, lesz kecskesajt, juhsajt. De az asszony szövőszakember egyébként, és ezt a tudását is szívesen kamatoztatná. Igazából ez lenne egy feladat, egy belső piac visszaállítása. Figyelemfelkeltés belső reklámozással, akár szórólapozással. Még azt is el tudom képzelni egyébként, hogy a régi kisbírói rendszert megpróbálni, tehát lóháton kidobolni dolgokat – szerintem ötlet kérdése. Erre vannak egyébként kapacitásaink, mert vannak lovaink is, meg hangos embereink is. Itt a Szigi barátom például, aki vőfély, ide költözött a faluba és hivatásos vőfély, táncos volt. A felsoroltakra fogunk programot építeni. Nagyon fontos a gazdálkodással kapcsolatos tudások mélyítése. És itt a modern technológiákra is gondolok, ami erősíti a helyi gazdákat. Ezekben is kellene segítség meg jó kapcsolatok. Van itt néhány nagyvállalat a térségben, támogatnák ezt a vidéket, de nincs meg a kapcsolat a helyi gazdákkal. Tehát arra egy kicsit ráerősíteni. Itt a Készenlét Zrt., most épül egy új farmrendszer, egy nagygazda, egy pesti nagyvállalkozó vásárol föl területeket, fontosnak tartja, hogy helyben élő emberekkel dolgoztasson, jól is fizet viszonylag. Kökemény üzletember, de érdemes lenne helyzetbe hozni ezen a vidéken. Ilyenekben is gondolkozunk. És ami a legfontosabb, az az, hogy a programjaink, amik már ren-

dezvényszerűen működnek, iránymutatóak legyenek. A siker az ragadós, az elég jól működik. Már volt olyan telefonom, hogy egy kistelepülés, Kisszőlős polgármestere felhívott, és mondta, hogy Cimbi, el kéne, hogy gyere hozzánk, beszéljünk, mert szeretnék itt Kisszőlősben is egy kiscsőszi pajtafesztivált rendezni. Mondtam, hogy szívesen elmegyek, de találjuk ki, mert én nem szeretnék kiscsőszi pajtafesztivált rendezni Kisszőlősben. Ha nálunk sikerült, oda is ki lehet találni. De hát aztán nem sikerült, mert mindenekelőtt még rendet kell rakni a fejekben. Mert ugye a sztárvendég, az azért csak a Bunyós Pityu kéne, hogy legyen a végén. Mondtam, hogy nem kell sztárvendég. A sztárvendég témát, azt valahogy ki kéne verni a faluvezetők fejéből. Ez kell a népnek! – felkiáltással, ugye. Ebben sincs igaza, mert azoknak kell, akik ott maradnak egy ilyenre. Egy 600 lelkes faluban ötvenen. De az 550-nek meg nem az kell. Ebben is vannak feladataink. Most a csöglei polgármester hívott fel tegnap, hallotta, hogy tervezzük, hogy egy bölcsődére pályázunk. Terveztük, hogy a falu közepén lévő házunkra egy

bölcsőde pályázatot beadnánk. Aztán végül is ez parkoló pályára került. Egyelőre. De nincsen bölcsőde a környéken. És most felhívott a csöglei polgármester, hogy hallotta, hogy mi is pályázni akarunk, de hogy ő is gondolkozik rajta, mint település, és hogy beadtuk-e. Mondtam, ha ti komolyan gondoljátok, akkor nekem eszemben sem lesz beadni, mert egy település bölcsődéje, az egész más, mint egy civil fenntartású, nem biztos, hogy olyan stabil lábakon álló bölcsőde. Tehát, ha ti így gondoljátok, hogy pályáztok bölcsődére, akkor teljes mellszélességgel odaállunk az ügy mögé, mint szakma. Majd amikor baba-programot kell tartani, akkor mi visszük oda a szakembert, vagy pályázunk a programra, vagy valamit kitalálunk hozzá, és akkor odatesszük a magunkét. És mondtam, hogy óvodára is pályáztok, mert nincs egy értelmes óvoda se, csak gyerekmegőrző. Bejött a gyerekek, jól van, betámasztjuk a sarokba, délután meg vigyék, minél gyorsabban, mert sietek haza. Sajnos az iskolai színvonal is ilyen meg az óvodai is. Ezen szerintem mi tudunk javítani, mert az önkormányzat a fenntartási oldalról

közelíti meg, a kiégett pedagógus nyugdíjba akar már menni, mit érdeklí őt, hogy milyen fejlesztési ötleteink vannak, meg programok, azzal csak megzavarjuk a hétvégéjét meg a délutáni szabad programját. Ez most egy erős probléma errefelé. Jellemző példa erre, hogy a most beadott EFOP közösségfejlesztős pályázatunkra a két fő partnerünk a csöglei és a kertai iskola nem írt velünk alá együttműködési megállapodást, mert már aláírták egy amatőr színházzal, aki kétszer el fogja vinni a gyerekeket színházba, és mi már ne fárasztuk a gyerekeket. Mi nem fárasztani akarjuk őket, hanem amit eddig is kaptak, azt akarjuk jobb minőségben, ingyen. Mert eddig a táborban nyáron 20 ezer forintért jöhettek, most meg majd jöhetnének ingyen, de esetleg még mindkettőbe is. És akkor nyáron nem otthon randalírozik az anyja nyakán, hanem elhozzuk és csinálunk nekik két hétig értelmes programot. Nem írták alá. Mert ők már le vannak terhelve a másik pályázattal, meg van valami konzorciumos pályázat, és ott meg rontjuk az esélyeiket. És akkor mi történt? Homokbödögével írtuk alá, meg Sopronnal. A soproni művészeti iskolával fogunk együttműködni. Összesen hat partner van, találtunk négy partnert itt a térségben, de a két legrégebbi, az nem írta alá. És az egyetlen működő közösség mind a két intézményben, a mi néptáncscsoportunk, 15 éve. Ennek komoly súlya van szerintem. A Népfőiskola működésének ez lesz az egyik célja. Megoldani ezeket a helyzeteket. A másik megoldandó általa: a közösségi tér. Mi évek óta ide érkezőkkel dolgozunk Kisszőlősön, mert a helyi, az viszonylag kicsi létszám. Van ebben egy küldetés is, hogy az ideérkező ember valamilyen szinten megértse, megtanulja becsülni a faluformát, a minőséget értékelni, elfogadni. Főleg

Zenei tábor

a késő tavasztól kora őszig zajló időszakban 2500 vendégéjszaka adott Kiscsőszön. Ezt produkáltuk az elmúlt évben, dokumentáltan, és ebben nincsen sátor. 3500 a szám, ha Kiscsősz és térségéről beszélünk, kispiríti meg a kertai szálláshelyekkel együtt. Az ide érkezők mind olyanok, akik a népművészet iránt érdeklődnek. Közben elindult egy nagyon komoly érdeklődés a helyi falvakból is, a környék falvaiból. Amire jönnek, az a kiscsősi Pajtafesztivál, vagy most, ami ősszel volt, az Együttélésben fesztiválunk. Mindig választunk egy témát. Most két évig a cigány-magyar együttélés volt a téma, tavaly meg az idén. Jövőre a szerb-horvát történetek jönnek. Nagyon jó kapcsolataink vannak Baranya megyével. Aztán a tótok. Szépen lassan felépítgetjük, minden évben egy másikat. A cigányra két évet rászántunk, és nagyon-nagyon sikeres volt. Ennek van egy műhelymunka része, egyébként a nyári dolgok is így működnek, hogy van a műhelymunka, és van egy hosszúhívűves fesztivál, ami a közönségnek szól. A műhelymunka a szakembereknek, a helyben élőknek is, meg a kívülről jötteknek. És most már erre a nyári népzenei tábor-

szerűségre meg a táncos részére, Japántól kezdve Kanadán, Észak-Amerikán, Dél-Amerikán keresztül, most már Németországból is tömegesen járnak, komplett táncegyüttesek, vagy ki ne hagyjam, bécsi magyarok. Nagyon-nagyon az érdeklődés. A bécsi magyar együttes vezetője vett itt egy házat velünk szemben. Most kezdi kipofozgatni, a tetőt javítgatják. Úgyhogy ez a másik vonulat, ami végül is aztán olyan kapacitásokat eredményez, hogy tudok komoly szakembereket a faluba hozni és olyan programokat is bonyolítani, ami helyieknek szól, a kívülről hozott értékeket próbálja kicsit visszatartani. Ezeknek a folytatását tudom elképzelni. És megkezdjük az időskorúak között a kapcsolatok regenerálását. Nincs alkalom, nincs találkozás, nincsenek beszélgetős estek. Templomon kívül, a templomba sem jár el mindenki, de az az egyetlen találkozási pont, és nem nagyon beszélgetnek az emberek. Bemennek a misére, meg hazamennek. Most alakulatóban van egy nyugdíjas asszonykör, akik beszélgetni jönnek össze egyelőre, de legalább már beszélgetnek. És akkor oda kéne egy kicsikét bedolgoztatnunk, ötleteket adni,

hogyan mit csináljanak. Történetmesélő kört akarok férfiakkal. Esti, borozós, anekdotázós programot. És erre a népfőiskola nagyon jó teret tudna adni. A táncház helyiség például. Egy nagy asztal köré le lehet ültetni az idősebb férfiakat, és akkor egyet-egy megkérni, itt szemben a Lajos bácsi tud kosarat kötni meg kötelet verni, és akkor csináljuk. Ültetünk vesszőt, van több olyan területünk, amit így szeretnék hasznosítani, hogy fűzfát ültetni, fűzfavesszőnek valót. Még agyalunk, hogy milyen háztáji növényféléseket. A mi kertünk is, a házunk mögött, egy nagy kert, az egyesületi háznak is egy hatalmas hátsó területe van, ezeket hasznosítani kell. A kukorica, ha kézzel van szedve, a csuhét tudnánk használni. Az egyesületünknek van egy komoly kézműves vonulata is a tagságban. Népi iparművészek, népművészet ifjú mesterei többen is, csuhékötéssel, népi kovácsolással, fafaragással foglalkoznak. Van egy bőrs, van nemezes, kosaras, egy fazekas, aki kályhát is tud építeni. És ők nagyon aktív tagok, egy szóra jönnek. Minden rendezvényünkön, minden programunkon mindig ott vannak. Közgyűléseken. Bármire szükségünk van, ők kaphatók a segítségre. Aztán a főzőprogramok. Ezen az őszön csináltunk főzést is. Megkértük a közösségeket, hogy legyenek a főzéssel is házigazdái a programnak. Az iszkázi nyugdíjas kör lediktálta nekem, hogy milyen alapanyagokat kell megvennem, és egész nap három sütőben süttötték a rétest. Kinn a sátor alatt, tehát úgy, hogy látványos legyen. Persze jött az egész klub is, a férfiak hoztak pálinkát, bort, pogácsát süttöttek otthon, és akkor kínálgatás is volt, nagy beszélgetések. És akkor csapódott ehhez két vadászársaság, akik persze vadakat, nagyon szép dolgokat csináltak. Az egyik úriember például bicikli-

Nemzetközi népzenei tábor

Vasárnap az utcán

küllön készült nyúlsülttel állt elő. Szarvas ragu meg őz meg fácán, meg minden készült. A cigány csapat babos káposztát csinált. Csigapörkölt is volt, az egyik barátunk főzte, aki a Magyar Fogya-
tárosok Lovas Sportszövetség Egyesület kitalálója, ami itt van Kertán. A Kiscsószi Község Jövőjé-
ért Alapítványból Töreki Zoli is főzött egy nagy kondér ételt. Mindenki valami helyit. A helybéli asszonyok a nyújtott kóttet, ami a helyi értéktárban benne van. Az értéktár bizottságunk testületében öten vagyunk, három tagjának kell lenni, egyszerűen megalakult, fel is vettünk bele néhány értéket. A Kiscsószi Nyújtott Kóttet, az helyi érték. Az értékelvonul-
tásban az is benne volt. Meg az artézi víz, meg a templomunk. Kicsit távolságtartással állnak az értékgyűjtéshez, a kulturális értékel-
tárban annak idején, a '90-es években fölgyűjtöttük már a helyi értékeket, és akkor készült belőle egy hatalmas DVD anyag, 500 példányban. Horváth Violáék adtak egyet mindenkinek. Már azóta az adatbázis, telefonszámok, egyebek nem frissülnek, azóta azal nem foglalkozik senki. Fele alkotó már meghalt azóta vagy elköltözött. Ez a forma, ez szerintem nem életképes. Az érték, az

akkor érték, hogy ha használjuk. A helyi érték legalább is akkor marad helyi érték, hogy ha állandóan mozgásban van, használatban van. Ez is egy feladat, hogy értéktárba vesszük a helyi értékeinket, de akkor tudjuk életben tartani. Ehhez megint kellenek külső kapcsolatok, mert hát Iszkázon is tudnak nyújtott kóttet sütni, meg Csabrendeken is, meg mindenfelé. Ebből lehet programokat csinálni, mint ahogy a pápai Jókai Mór Művelődési Központ is utazó programokat csinált, fél éven keresztül életben voltak tartva, lendületbe jöttek a térségi értékek. De ezek az élmények hamar elvesznek, elfogynak. Jön egy másik polgármester, az nem tartja olyan fontosnak. Ha ez nem kerül le a civil társadalom szintjére, csak az önkormányzatok foglalkoznak vele, akkor ez nem egy működőképes történet szerintem. Úgyhogy ez is egy feladat, hogy ha már eljutott a törvényi szintig, akkor maradjon életképes. Jó kezdeményezés, csak ki kell vele tartani. És a kitarás az nem egy könnyű feladat manapság. Mindenki pénzen keresztül látja a világot. És nagy probléma, hogy nincs meg az a fajta tapasztalat, hogy amikor, mint az infúziónál is egy kicsit ráteszik a csipeszt, hogy most nem

kell csöpögtetni, mint ahogy most van, hogy két éve nem volt semmilyen uniós pályázat kiírva, szóval nagyon nehéz most, hónapról hónapra élünk. Meg el kellett küldenünk az Oszit, tehát van hátránya az ilyen bizonytalan világnak. De közben előnye, hogy előbbutóbb megtanít megélni, át-
vészteni.

M. A.: *Egy népfőiskolai indulás esetén milyen építményekkel bővítenék a kiscsószi lehetőségek?*

K. N.: Az eredeti terv egy épületvásárlást is tartalmazott. A velünk szemben levő, nagy üres terület mellett van egy régi ház jobbról. Azt a házat kéne megvenni. Az a ház lenne a műhelyház. Előtte az óriási tér, foglalkoztató tér, park, lovakkal közlekedhető, játszótér, minden. Ilyenekben is kell, hogy gondolkozzunk, hogy játszóterünk legyen, mert hát gyerekek kellenek a faluba. Ez egy nagyon jó tér lenne erre. Ha nem tudjuk a házat megvenni, akkor építhetünk magára a meglévő területre. Ez egyelőre magántulajdon, de a mi tulajdonunk, bármikor odaadhatjuk az egyesületnek, ez csak egy kéthetes ügyintézés kérdése. Csak akkor kisebb lesz a terület. A szomszédunkban a múzeum épülete kicsit alakulna még. Kell a népfőiskolához bizonyos megfelelő minőségű szálláshely, a múzeumon túl adott a közösségi része, ez egy 35 fős szálláshely, a betegszobával együtt 36. De ez táborig minőség, arra nem jó, hogy két-háromágyas szobákban a vendégeket elhelyezzük. Erre jelenleg a panzió van, ami viszont egy kicsit drága ahhoz, hogy a Népfőiskola állandó vevője legyen. Meg kezd beindulni a saját vendégházában is a működése. És nekünk is kéne, hogy bevételünk legyen. Persze, egyensúlyban tartva a többiek bevételt teremtő képességét is, de nekünk is kell, hogy valami bevételünk legyen. Úgyhogy abban gondolkodom, hogy az

Falusi vendégasztal

épületnek a padlásszintjét végig megcsinálni, illetve hátul, a most még csak deszka pajtaként működő táncpajtánkat meg kéne csinálni téliesítve. Az alsó tér maradna közösségi tér, a felső tér meg néha akár szálláshely is lehet. Vagy a teljes felső. Ez egy elég nagy terület. A másik épületbe áthelyeznénk az irodai részt, illetve ott lenne a közösségi színtér is, ahol a képzéseket meg lehetne csinálni, az lehetne az együttlétek helye. Ott lenne a konyhai kapacitás is, azon az oldalon. Itt szeretném megtartani az istállókat, úgy, hogy ez a parasztfogadó hangulat meglegyen. Ha idejön valaki, akkor ne egy szállodában érezze magát, hanem egy fogadóban. Egy régi, hagyományos paraszti helyen, ahol ott horkantanak néha egyet a lovak alatta. Ilyen minőséget képzelek el. Erre végül is adottak a terek. A padláson kialakítottunk már egy irodát az első NMI-s együttműködésünk jegyében, aztán megszűnt végül a gazdasági háttér, az együttműködés nem szűnt meg, de a szerződéses forma az igen. Ez az együttműködés arra volt jó, hogy nagy lendületet adott, akkor gyorsan nekiálltunk irodát csinálni, lett egy jó kis hely belőle, azt lehet

fejleszteni, az már részben egy lakótér. Akár jó szolgálati lakásnak is, hogyha olyan kollégát hívunk, aki nem él itt életvitelszerűen, de több időt itt tölt. Meglátjuk. Ez a két terület lenne a népfőiskolai. És a szemben levő épületnél a műhelyrész, egy műhelysort is szeretnék fölépíteni, ami ezeknek az említett kézműveseknek egy kihelyezett helyszíne lenne. Itt rendszeres továbbképzéseket tartanánk, komoly művészekkel. Nyári táborok alatt is lesz, hogy a saját helyén látsz egy kovácslást, vagy egy kemencés égetést. Azért az egész más, mint amikor kis modern, mobil eszközökkel csinálják. A műhelyház állandó tevékenységre is ad lehetőséget. Ha a TOP-os pályázatunk valami csoda folytán nyertes lenne – egy szűrőn már átment –, az még két teret érintene, az már egy nagyon komoly történet tudna lenni, ami összefügg mindennel. A túlsó falu végén a táncház és körülötte a park, illetve a falu közepén lévő hagyomány labirintus, amit még én se tudok pontosan, hogy hogyan fog kinézni. Úgy képzelem el, hogy bemész a kapun, ösvényeken, növények által kialakított alagútrendszeren, épületi szobákon vagy ajtókon keresztül jutsz el állomá-

sokra, ahol akár egy interaktív tábla vagy egy számítógép, tehát a modern technológiákat is használva, feladatokat kell megoldanod, fel kell öltöztetned viseletbe egy társadat... Ezt nagyon szépen föl kell építeni. A szakmai részét még nem volt időm kitalálni, mert a pályázat nagyon gyorsan jött. Leírtuk, hogy hogy képzeljük el, de ez a része még épülget. Amikor kiérsz a telek végébe, ott van egy kis amfiteátrum, egy kis színház színpaddal, egybekkel, ahol megtörténik valami. Belekerülsz egy előadásba. Csoportoknak egy kis aktivitásra alkalmas labirintus. Lehetőleg úgy megcsinálva, hogy télen-nyáron használható legyen. Terek, ahol interaktív foglalkozásokat lehet tartani. Leülsz egy asztalhoz egy ligetes helyen, és az asztal alól kirántasz egy táblát, ahol azonnal végig tudod nézni az ebben a térségben élő vadállatoknak a képeit, csoportosítani tudod őket, egybek. Mikor mindez lezajlott, végigértünk rajta, akkor kimegyünk az erdőre, mert itt van egy nagyon szép erdő. Van két gyönyörű lovas kocsink, hét lovunk. 40 embert fel tudunk pakolni a lovas kocsira, irány az erdő, és akkor nézzük meg élőben. Olyan szarvascordák vágatnak itt jobbra-balra, hogy öröm nézni. Mindig találkozunk nyúllal, fácánnal, őzzel. És a nagybátyámnak van egy családi birtoka, ahol van erdei kisház, hatalmas leülős tér, kerek kút a gyönyörű akác-erdőn. Oda mindig visszük a csoportokat, mert ő nem kér ezért semmit. Örül, ha ezzel segíthet. De akár be is vonhatjuk, hogyha van egy olyan programunk, amin ő, mint erdőgazda, vadászember előadásokat tart. Ha a pályázat sikerül, lenne egy szatócsbolt, ahol a végiglátogatás után meg lehet a helyi értékeket venni – egy kis kósárcát, egy kis helyi lekvárt. Van itt méz is a környéken. Azoktól beszerezni. Van egy gyümölcs-

sajtoló üzem három faluval odébb, tőlük is vennék át árut. Meg van a Vidikum, a Frici barátunk, aki ezt a 14 falvas együttműködést hozta tető alá. Vidikumnak hívja magát ez a kis cég, saját lekvárokat, szörpöket, nagyon finom dolgokat csinál. Ezekről vennék át árut. Itt lennének a mi saját sajtjaink, aminek a készítésére szintén szeretnénk pályázni, és ezt egy ilyen helyi kis szatócsboltban mint emléktárgyat vagy mint kiscsőszi különlegességet lehetne vásárolni. Somlói borok stb., stb. Ez valószínűleg nem a világ legnagyobb üzlete, de ha ez a szatócsbolt kigazdálkodik a saját rezsijét, meg egy alkalmazottat, akkor az egy helyben maradó érték. Nem kell többet, csak annyi, hogy egy alkalmazott – az már egy családnak a fenntartása.

M. A.: *Ha lesz népfőiskola Kiscsősön, akkor a táncház a falu másik végén lesz, a múzeumhoz, a ti házatokhoz képest. Hogy befolyásolja ez elképzeléseidet?*

K. N.: Ez azért előnyös, mert mi, itt a falunak a déli végén vagyunk, az meg az északi végén, az is a falu vége, nem zavarja a lakosságot, ha ott valami történik. 5000 négyzetméteres a terület. Közműves, belterület, építési terület. Nagyon jól kialakítható lenne ott egy olyan épület, az északi oldalán, hogy a szelet fogja, tehát, hogy az ablakok, ajtók délre néznének. Lenne egy hosszú parasztházjellegű épület, aminek lenne egy táncháza, vagyis egy olyan közösségi tere, ami kifejezetten a táncháznak lenne kialakítva. Tehát, ha igazi nagy táncházat akarunk, akkor nem itt lenne a pajtánkban, vagy nem itt-ott-amott, hanem este ott húzná a zenekar a táncházban, a kályha mellett. Mert lesz egy nagy cserépkályhája annak a teremnek, és persze fagerendás mennyezete, az viszonylag alacsony. Mellé alakítanánk ki az öltözőket, tusolókat,

Hagyományismeret gyerekeknek

hogy próbateremnek is használható legyen. Az épület végében egy szabadtéri kemencés helyszín lenne, egy helyszín végül is, ahol az estéket el lehet tölteni. És a terület többi részén a növénybemutató parcellák, állatbemutató ólak, akolok lennének. Az egyik a baromfiknak, a másik a kis háziállatoknak, a disznóig bezárólag. A harmadik meg esetleg olyanoknak, amik nem biztos, hogy Kiscsős környékén, de mondjuk, a térségben vagy akár Magyarországon jellemzőek voltak. A kérődző fajtákat külön teszem, ezt majd ki kell szakmailag találni, én mindenesetre három fedett helyet gondoltam, ami kör alakú és cikelyekre van bontva, és minden cikkelyben egyfajta állat lenne, a szükséges megoldásokkal kialakítva a tér. Hátul az elmaradhatatlan keresztpajta, ahol takarmánytárolás, eszközök tárolása lenne. Ez azért is jó, hogy ott alakul ki a táncház és egyebek, mert a faluból vezetne ott ki egy kijárat, és akkor a falu melletti területet végigjárva, végigsétálva lehetne elérni – egyik úton – a falu másik végéig. Közben látni lehetne réteket és a mai hagyományos gazdálkodás többi formáját, így a szántóföldi gazdálkodást, a réten a legeltetést,

tehenek a réten, tavacsok is vannak, ahol halat tenyésztene, egy kis magángazdánál. A növénytermesztésnek is láthatóvá tennék a különböző ágait, a kerti kapás növényeket a házakhoz közelebbi részeken, a gabonafélék, kukorica, egyebek, ott lennének a rétek, legelők mellett, egymás után. Ezt az utat végigsétálva egy olyan környezetismereti órát tudok tartani gyerekeknek, hogy mire valaki elér a déli faluvégre, megismeri a falusi életnek ezt a részét. Ha a falun keresztül jövünk, akkor viszont találkozunk artézi kúttal, a belső gazdálkodással, van egy nagy tehenészet, ott láthatja a borjúiskolát, a borjúóvodát, a fejőházat, hogy hogyan hűtik a friss tejet, az hogy kerül aztán továbbszállításra. Eddig a feldolgozás előtti állapot, de ha készen lesz a sajtgyárunk, akkor látható lesz a feldolgozás technológiája is, akkor már a konkrét késztermékig végig kísérhető lesz a folyamat.

M. A.: *A múzeumról a szomszédotokban mit mondanál még el, hogyan és mikor alakult ki, és mire használjátok?*

K. N.: Én nem hívom múzeumnak, mert ahhoz kellett volna egy szakember, vagy több is akár, hogy igazán múzeumi értéke le-

gyen az épületnek meg a berendezésnek. Kialakítottuk magunk. A házat 2011-ben adtuk át, egy LEADER pályázatnak köszönhetően tudtuk felújítani. Azóta már kopogatott egy kicsit, mert használjuk. A használati értéke a lényege, ez egy használatban lévő parasztház. Az állatok ott vannak hátul az istállóban, illetve az ólakban. Kollégákkal itt takarmányozunk, takarmány tárolása is van, hátul szín. Nyáron tánra használjuk a pajtát, de télen bálákat tartunk benne. Ugyanott a fanyelű szerszámok, ahogy rendszeren is egy parasztháznál, a talicska és minden egyéb ott van a mindennapi életben. Az első rész, az a szoba, az a szakmai házunk, egy médiatár. Főleg a népzenei, néptáncos gyűjtéseink, kazettákon, szalagokon, különböző hordozókon. Egy kevés helyi gyűjtés is. Aztán a szakkönyvtár. Szakmai háznak hívom, nagyon komoly a hangzóanyagunk és filmes gyűjteményünk. A szakmai könyveink, főleg néprajzi anyagok. Segédanyagok a munkánkhoz. Bárki használhatja helyben, elvinni nem lehet. Egyelőre nem alakítottuk ki a rendszerét annak, hogy kölcsönzéssel is működjön.

M. A.: *Tapasztaltuk, hogy nyitva van az ajtó, be lehet menni. Mindent ott lehet hagyni?*

Élő forrás faluház

Élő forrás faluház

K. N.: Innen egy gyufaszál nem hiányzott még. És mindig nyitva van. Itt éjjel-nappal minden nyitva van. Itt lehetne állatokat lopni, bármit, értéket, soha semmi nem tűnt el még. Pedig már itt vagyunk egy ideje. Ez egy ilyen falu.

M. A.: *A nyolcvanas években még így volt ez a kiskunsági tanyámon is. Talán újra így lesz. Szóba hoztad a bozótos falvakat. Ez hány falu, körülbelül?*

K. N.: Itt kezdődik Kiscsősnél, ez már beletartozik. Kiscsősz, Csögle, Kispirit, Nagypirit, Adorjánháza, Egeralja – hat. Mert aztán már Külsővat-Bánhalmapuszta van, az már grófi birtok volt. Külsővat, az már pápai vonzás-

körzet, celli vonzaskörzet volt. Az már nem tartozik bele.

M. A.: *Gyönyörűek a tervek!*

K. N.: Ezek álmok. Az elmondottak egy része megvan, megy. Én azt mondom, ha a fele megvalósul, vagy a harmada, az is nagyon szép. Az a kérdés, milyen távlatokban gondolkozunk. Ha 20 év múlva lesz meg minden, akkor a sikerül, az is jó.

M. A.: *Jó arra gondolnom, hogy a bölcsőde, óvoda, egyéb intézményrendszer kialakulására jó garancia a két csöppecske gyermek, az iker kislány és kislány.*

K. N.: Új kollégáink is gyerekeket terveznek. Csak azt nem tudom, hogy hogy találunk pedagógust megint. Keresünk.

M. A.: *Maradt-e ki valami, ami fontos?*

K. N.: A lóról nem beszéltem eleget, pedig az egy nagyon fontos dolog lesz itt még. Nekünk, ezeken a vidékeken, úgy, ahogy az Alföldön is, a munkaló a fontos, erre a hidegvérű. Az Alföldön a nóniusz volt nagyon jellemző, ott a tereléshez kellett egy fürge, mozgékony, de jófejű állat és a nóniusz nagyon tanítható. Nekem is van három egyébként. Tehát azok ilyen szempontból jók. Az utolérte a pusztai lovat. Itt a hidegvérű munkaló kellett a szántáshoz, a koci húzáshoz, az erdön

a fakihúzáshoz. A magyar hidegvérű. Vagy a muraközi, lent a déli vidékeken. Most állítólag önálló fajtvá válik a muraközi, kiveszik a magyar hidegvérűből, önálló fajtaként tenyésztik tovább. Van is már egy tenyészet, én is szeretnék szerezni. Nekem muraközi jellegű hidegvérűm van. Fontos, hogy magyar fajtakat válogassunk össze, de most vannak egyes gyümölcsök nálunk is, mert így sikerült. Odakerült egy kanca a csődöröm elé. Gidrán a kanca és a csődör meg nóniusz volt. Most lett egy jó magyar félvér belőle. A ló nagyon fontos, úgy is, mint társ meg munkaló. Nekünk nagyon jó terepeink vannak a lovagláshoz. Ez üzleti kérdés is lehet hosszabb távon. Egy nagy álmunk, hogy akár magánúton, akár a cégünk, akár az egyesület, a Somlón vegyünk egy kis szőlőt. Részben a borgazdálkodás miatt, hogy abban is legyen részünk, meg legyen egy kis mintagazdaság, hogy a Somló szőlőin milyen borok teremnek. Megkóstolható. A Somló épp egy lovaglásnyi táv tőlünk. Ha 10 lovast felültetek a lovakra, egy gyönyörű kirándulás. Iszkáz, akár megállva a Nagy László Emlékháznál, egy kicsit bemegyünk, megnézzük a múzeumot, meghallgatjuk az interaktív táblás előadást. Továbbmegyünk szépen Somlószőlősön keresztül, a Somlóig egy kényelmes, másfél órás lovaglás. Meg is lehet kerülni a Somlót, akár föl is lehet lovagolni a tetőig. A szőlőst a keleti lábon, a dobai, borszöröcsöki oldalon tudnám elképzelni, gyönyörű az a rész. Amikor kel a nap, fölötted a Szent Márton-kápolna, ott a forrás 50 méterre a tiszta vizével. Ott kialakítani egy kis loállást, egy kis szőlős gazdaságot, egyebet, hogy ott meg lehessen pihenni, egy estét ott töltve, főzéssel egybekötve. Hazafelé véve az irányt, akár még lehet egyet kerülni Dobára, gyönyörű az Erdődy-kastély. Az

most elmegegyógyintézet, drogos, alkoholos elvonó, skizofréneket kezelnek, jártam oda táncot tanítani. A Somló Hangja Fesztivált öt évig rendeztük ennek a kastélynak a parkjában, a kórház külön engedélyével. Nagyon-nagyon érdekes, gyönyörű, 50 hektáros őspark. Csodálatos. Most visszaállították a régi halastavait, meg a régi vadászlovagló pályát. Olyan körlovagló pálya van a belső erdőben, ahol áthajtották a vadat, és akkor innen megindultál, a kutya hajtott túldalról, amikor beértél, már futott eléd a vad. Ez mind ki volt találva. És ezek mind vissza vannak állítva az eredeti formába. 50 hektáron, csodálatos. Azt is útba lehet ejteni, és akkor úgy visszalovagolni, két-háromnapos programnak csodálatos lenne. A tájérték miatt is, mindenképpen be

kell vennünk a Somlót. Bármilyen csoportunk van, az biztos, hogy egy délután vagy egy nap a Somlólátogatást bele kell tennünk, mindig beletesszük. Nagyon jó kapcsolataink vannak komolyabb borászokkal, borászatokkal. A Tornaiékkal, a Papp Zoli, Horváth Zoli, a dobai polgármester, alpolgármester szintén borral foglalkoznak. Akkor a Csáki Tibor, akié a hagymakupolás Makovecz-ház. Ővele is. Ezek jó helyszínek a Somlón, érdemes őket meglátogatni. A borkóstolás miatt is, de a történeti ismeretek megszerzése miatt is. A Somló, a közelsége miatt is, az egyik fő területünk.

M. A.: Talán most befejezzük a beszélgetést. Annál is inkább, mert a feleséged ebédhez terített. Köszönöm a beszélgetést és előre is az ebédet.

KOVÁCS NORBERT néptáncos, koreográfus. 1971. december 29-én született Devecserben. A magyar néptáncsal nyolc éves korában – Fülöp László, az Ajka-Padragkút Táncegyüttes egykori vezetője invitálására – került kapcsolatba Ajkán. Balatonfüreden végzett kertészeti tanulmányait néptáncos szakmai képzések követték, így végül a táncoktatás vált hivatásává.

1992-ben kérték fel az Ajka-Padragkút Táncegyüttes vezetésére. 1993 tavaszán megalakult az első folyamatosan működő utánpótlás együttese is. 2002-től egy ideig Apte Táncegyüttes néven dolgoztak tovább, mígnem az Ajkán működő csoportok újra egyesültek. Több jelentős nagyrendezvény szervezésében, lebonyolításában vett részt, szervezője volt a Művészetek Völgye taliándörögdi programjainak, fő szervezője a Bakony Népművészeti Találkozóknak, a Bakony Virágai Szólótáncversenynek, a Kiscsösz Pajtáesztiválnak, a Somló Hangja Fesztiválnak és más szakmai eseményeknek. 1998-tól szaktanácsadóként vett részt a Megyei Pedagógiai Intézet munkájában, majd a Veszprém Megyei Közművelődési Intézet néptánc referense volt. A Veszprém Megyei Néptánc Egyesület és az Élő Forrás Hagyományörző Egyesület elnöke. Hat éven át a Nemzeti Civil Alap Közép-Dunántúli Kollégiumának tagja volt. Jelenleg népművészeti rendezvények, táborok, képzések szervezése mellett néptánc oktatással foglalkozik. Megalapítója az Ajka-Devecser-Sümege térségében működő intézményi szintű néptánc oktatásnak. E programnak ma több, mint négyszáz gyermek a részese.

Kiscsöszön falumúzeumot hozott létre, mely a megnyitás óta nagy látogatottságnak örvend. A közelmúltban feleségével, Gaschler Beátával közösen a Veszprém-Bakony Táncegyüttes közösségének és szakmai színvonalának megerősítésén dolgoztak. Rendszeresen tanít a határon túli magyar vidékeken, az USA-ban, Dél-Amerikában, Ausztráliában, Németországban.

23 esztendősi fiú gyermeke, Gábor a Magyar Táncművészeti Főiskolán végzett, jelenleg a Magyar Nemzeti Táncgyüttes táncosa.

Az elmúlt évben a Hunyor Népfőiskola megalapításán, működésének elindításán dolgozott. Az intézmény székhelye Kiscsöszön lesz, tevékenysége a helyi társadalom fejlesztését célozza.

Szakmai munkájának jelentős állomása, hogy nem régiben koreográfusként dolgozhatott a Nemzeti Színház „Betyárjáték” című darabjában, melyben azóta is szerepel, mint táncos. A darab nagy sikerrel fut a Nemzeti programjában. Rendezője Szomjas György, zenei vezetője Ferenczi Gyögy.

Elismerései: Koreográfusi Nívódíjak (Balatoni Folkórtalálkozó, Bakony Néptáncfesztivál,...), BDSZ Művészeti Nívódíj (1996), Népművészet Ifjú Mestere kitüntetés (1997), az Országos Szólótáncverseny örökös Aranysarkantyú díja (1997,1999, 2001), Veszprém megye Pro Comitatu díja (2001), A Magyar Kultúra Apródja kitüntetés (2010), Magyar Ezüst Érdemkereszt kitüntetés (2012), Veszprém Megye Prima Díja (2012), Mediawave – Párhuzamos Kultúráért Díj (2014).